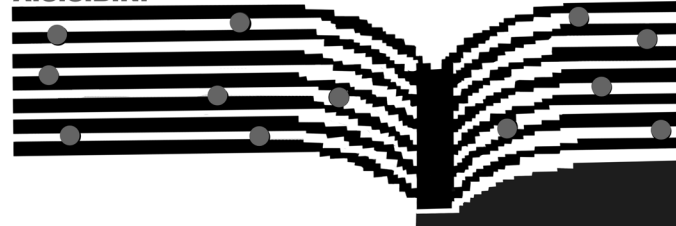

Răsunetul cultural

A.S.S.B.N.

ASOCIAȚIA SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BISTRITĂ-NĂȘĂUD

An. VIII; Nr. 12 (92), decembrie 2020

Apare lunar sub egida Filialei Cluj a

Uniunii Scriitorilor din România

Supliment literar și artistic realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

1 decembrie 2020-inaugurare

„Veriga nemarginită”,
corten, 265x100x100cm,
Sângeorz-Băi

Maxim Dumitraș

Antologie SSBN

BRAD CU PROMOROACĂ

• Vreau să-ți cânt, Isuse, și eu o colindă,
• Și încerc cu teamă instrumente vechi,
• Vinul e pe masă, vâscul sus la grindă,
• Mâna mi-i pe corzi, sunetu-n urechi.

• Bun venit în casă, ramură solzoasă,
• Scutură-mi zăpadă și în așternut,
• Brad din Bucovina, neaua ce se lasă
• Lin peste Bârगाie, bistrițeanul lut.

• Brad nescuturat, mai înalt de Dorne,
• Scândura e moale pentru un sicriu,
• Văd dincolo frații, înghețate borne
• Stau, dar seva-i una, sângele e viu.

• Tainică natură, brad, elan, arsură,
• Totul se îndreaptă numai către cer,
• Flacăra hrănește visuri fără zgură,
• Săgetând ca saltul puiului de jder.

• Uriș în frânhii și în promoroacă,
• Tu pe părții luneci la sfârșit de an,
• Lemn de mănăstire, geruită toacă,
• Bradul din Carpați ninge-n Vatican.

Dumnezeu se naște, înstelată seară...
Sfânta Preacurată Lui îi dase trup,
Sângele sfielnic, mărul din cămară,
Neatins de dinții poftelor de lup.

Vine iar Crăciunu-n promoroacă,
Toată noaptea au cântat în cor
Galaxii și nove, pasărea pe cracă,
Să îl preamărească pe Mântuitor.

Adrian Popescu

EDITORIAL

Literatura, dincolo de pandemie

Anul 2020 s-a dovedit a fi unul atipic, din orice unghi am privi. Dacă în ianuarie agenda culturală propunea evenimente răsunătoare pentru literatură, la nivel național și internațional, gândindu-ne că virusul nu va avea puterea să treacă peste mări și țări din China, punând stăpânire peste lume, acum, când facem bilanțul, situația stă un pic diferit. În acest context, activitatea editorială a luat proporții de nebănuite în mediul virtual, librăriile online înlocuindu-le pe cele clasice, lansările de carte fiind pe aplicații digitale.

Se știe că scriitorul este solitar și poate că lunile de izolare i-au priit pentru conceperea unor noi proiecte, având în plus un personaj inedit – coronavirus (CoVid – 19) – ce s-a aflat pe buzele tuturor locuitorilor acestei planete, de la mic la mare. E adevărat că în cele mai sumbre vremuri s-au născut capodopere ale literaturii. Și acum piața a explodat cu fel și fel de cărți legate de acest subiect al CoVid-ului, de la romane, la jurnale și poezie, dar și volume de specialitate care propuneau rețete „magice” pentru vindecarea de CoVid. E clar, până la vaccin, care nici acesta nu este încă 100% sigur, nu am avut nimic sigur.

Anul acesta a fost unul fără târguri de carte în care scriitorii să-și prezinte opera, fără lansări tradiționale, însă unul în care, oricât de conservatori am fi fost în privința internetului, a trebuit să ne împrietinim cu acesta pentru a ajunge la cititori. Nu doar scriitorii care au preferat, până în acest moment, metoda „clasică” a scrierii operei pe foaie și a întâlnirilor cu cititorii față-n față au trebuit să se adapteze vremurilor, ci și dascălii aflați în pragul pensiei, care dintr-o dată s-au trezit fără elevi în clasă, cu o nouă metodă de predare a cursurilor prin platforme online. Nu este același lucru să fii în comuniune cu elevii sau cu cititorii, să-i privești ochi în ochi sau să privești un ecran rece, dincolo de care nu știi câtă informație este asimilată.

Este paradoxal să constatăți că a fost anul în care, pe de o parte, cultura a fost „Cenușăreasa” căreia i s-a luat totul, bugetele acesteia având serios de suferit. Instituțiile culturale puteau să prevadă că anul acesta, dacă nu avem evenimente culturale mari cu publicul, poate fi un an al cărții, banii alocându-se spre tipărirea unor volume importante pentru fiecare județ în parte. Scriitorii așteaptă de mult timp la poarta instituțiilor pentru tipărirea unor cărți de istorie, sociologie, etnologie și literatură.

Cu atât mai mult, se demonstrează că în aceste vremuri avem nevoie de cultură, pentru că

este singura în care ne putem găsi refugiul dincolo de știrile ce ne invadează cu acest personaj CoVid-19, musafirul care a venit nepoftit în viața noastră și nu mai vrea să plece. S-a constatat că, în perioada de izolare, s-a citit mult mai mult, platformele online de carte având comenzi duble sau chiar triple față de alți ani.

Proiectul realizat de Cenaclul UBB merită menționat - „Cenaclul UBB în carantină”, ale cărui scopuri au fost îndemnul la scris și stimularea lecturii. Proze scurte, poezii sau eseuri inspirate de experiența carantinei și distanțării sociale cauzată de COVID-19 vor fi publicate într-o antologie. În mediul online, pe rețelele de socializare, Editura Neuma și revista cu același nume ne-au vorbit despre „Puterea secretă a cărților”, în fiecare săptămână un scriitor citindu-ne din creația lui.

Și Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România a gândit proiecte în acest sens. Amintesc aici „Istoriile literaturii române”, antologie alcătuită de Irina Petraș, care a suplinit cea de-a șaptea ediție a Festivalului Național de Literatură, FestLit Cluj 2020, ce avea programată această temă, suspendat anul acesta, însă comunicările criticilor și istoricilor literari au fost cuprinse în volum. Apoi ne-am reîntors în copilărie prin antologia gândită de Irina Petraș, „Cartea cuvintelor - madlenă”, ambele cărți apărute la Editura Școala Ardeleană. Să nu uităm de „Vitrina cu cărți noi 2020”, în care membrii Filialei clujene „au umplut anul golaș cu multe cărți bune”, după cum spune președintaUSR Cluj. Într-un album pdf sunt copertele cărților colegilor noștri. Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud a inițiat proiectul „Spiritul locului”. În existența fiecăruia dintre noi există locuri speciale, cu rezonanță aparte în subteranele ființei, dar care determină uneori vibrații profunde, atitudini spontane, reverii, nostalgii... Povestea care ține de un anumit spirit al locurilor ce ne marchează viața, conștient sau din umbră, ar putea să prindă viață în antologia pe care ne propunem să o realizăm.

Sărbătorile au fost și ele altfel, de la comuniunea de altădată, în care cu toții ne bucuram de venirea Luminii de Sfintele Paști în viața noastră, la privirea spre cer și a descoperirii celei mai mari minuni a lumii acasă, fiecare în familia lui. Se apropie sărbătoarea Crăciunului, românii, de sute de ani, vestind la fereastra gazdei Nașterea micului Prunc Iisus. Anul acesta vom colinda cu toții simbolic, colinda având voie să răsună doar în casele noastre. Sperăm să nu ajungem vremurile în care viața noastră să fie doar una în mediul virtual pentru că, atunci când cărările dintre oameni vor dispărea, nu mai avem nicio șansă în această lume.

Vă dorim sănătate, pentru că am constatat cu toții că este mai importantă decât toate, iar 2021 să ne aducă vești bune, să redevenim ceea ce am fost altădată și mai mult decât atât. Moșul să vă aducă inspirație, iar anul viitor să fie unul rodnic în cărți valoroase.

Menuț Maximilian

O nouă carte de proză scurtă, marca Valeriu Stancu

Poetul, prozatorul și traducătorul Valeriu Stancu, membru al Uniunii Scriitorilor din România, este ieșean get-beget (n. 27 august 1950). A publicat până în prezent 38 de volume, din care: 23 de versuri, 5 romane, 3 de nuvele, 3 de eseuri, 3 de note de călătorie și unul de interviuri. O bună parte din creațiile sale sunt traduse în: Belgia, Germania, Mexic, Canada, Franța, Italia, Anglia, Serbia, Rusia, Bulgaria, Spania, Ungaria, Japonia, Croația etc. Numele său figurează în prestigioase antologii de poezie universală din: Franța, Germania, Belgia, Macedonia, Mexic, Peru, Nicaragua și Liban. A primit numeroase premii și distincții atât în România, cât și în străinătate.

Cea de-a 39-a carte, „în luntrea ochiului”, a apărut în 2019 la Iași, la editura CronEdit, și este de proză scurtă. Cine populează cele 13 povestiri cuprinse în ea? Scrisă în registru fantastic, în Chipul, o doctoriță își incinerază soțul, mort la 30 de ani, aduce urna cu cenușa lui acasă, dar, de la un timp, îi vede chipul peste tot: în oglinda de la baie, pe care o sparge, în cioburile acesteia, „peste tot unde mergea și afla în calea ei o oglindă, îi apărea chipul lui”; treptat, obsesiile devin recurente, îi aude și glasul, care îi recita același vers: „primește-mă-n ființa ta, ca să mă apere de moarte”. Cu această fobie și ocolită de prieteni, diagnosticată cu „tulburare de personalitate cu episoade maniacale” se autosechestrează în casă și va începe să bea cafeaua cu câte o linguriță din cenușa lui, „lar în ziua în care bău ultima linguriță (...), pînțelece îi dădu de știre că în ființa ei se zămislise o nouă viață”. În Crocodilul, non-fictivul coabitează cu ficționalul; două lumi, una înghețată, cealaltă însoțită, se contopesc în oniric. Autorul ajunge pe câmpiile Flandrei într-un tren înzăpezit, cu călători „înnebuniți de frică, de nesiguranță”; după mai bine de 60 de ore, în vreme ce zăpada, frigul și înghețul împărățiseră necuprinsul câmpiilor, imaginarul autorului se schimbă și ajungem în Africa, în Zair, sub „sângerarea necruțătoare” a soarelui ecuatorial, unde el va avea o nouă experiență: vânatoarea crocodilului fără arme, doar cu iscusința minții și puterea brațelor, ce se încheie tragic, fiindcă, în final, negrul Mimumba, expert în vânarea crocodililor, dar și autorul sunt înhățați de înfricoșătorul animal. În parabola Eruptia, un

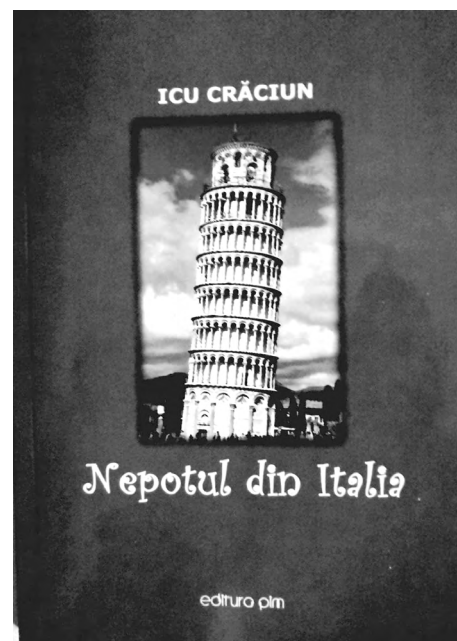
pictor orb zămislea opere cutremurătoare, nu „din imaginație, ci din trăire”, cum ar fi erupția Vezuviului, acoperind Pompeiul. Imaginația este revelatoare, iar retina sângerează. Tablourile sunt achizițio-

În Cubul, un licean, bolnav de patima cititului, locuiește singur la subsol. Un motan intervine la Cel de Sus să-i trimită o față, de fapt o nimfomană, pentru a avea cu cine împărți însingurarea. Zidul este o alegorie în care patru solitari se regăsesc pe munte și călătoresc împreună ani de-a rândul, urmăriți de un zid imens. Primul care se desparte de grup este Mezinul. Ultimul rămâne Nordicul; el era învingătorul, cucerise lumea, deși zidul trecuse în fața sa; proza aceasta merită citită cu multe popasuri mentale. În Conspirația destinului, autorul își întâlnește Destinul într-un anticariat englez. Acesta îi promite că îi va dăruia bogăție și putere. Să fi fost un vis? Cert este că a găsit De conjuratione fatifatales libri (Despre conjurația destinului – cărți sibilice) de Sextus Annaeus Phorbis. Deși stufoș, Pianistul este un text didactic, care ar merita să fie studiat

de toți elevii, cu precădere de cei de la profilele vocaționale. Cântecul Shaiei este o povestire non-fictivă, care are și ceva mister în ea. Protagonistul este însuși Valeriu Stoica. Își construiește o casă și se procopsește cu un canar, care va cânta doar în Ajunul Crăciunului, după sunetul unui clopot. După 7 ani, pasărea va muri. Se întâmplă un fenomen straniu: la mișcarea clopotului, din colivia goală răzbate trilul canarului. Acțiunea Alchimistului se petrece în secolul al XVII-lea, în Franța. Părintele Herbert găsește la poarta Abației Saint Nicolas un nou născut, care va fi crescut și educat de călugări în credință, rugăciuni, cucernicie și milostenie până la majorat. Trimis la Paris, este atacat și bătut de niște tâlhari. Violette îi va tămădui rănile, și, după câteva zile, deși fecioară, va face dragoste cu acesta. Câteva pagini seducătoare sunt dedicate iubirii și simțurilor celor doi protagoniști inocenți în faza inițială. Și aici, au loc fenomene ciudate: în timpul dragostei, boabele de sudoare ale călugărului se transformă în granule de aur. De apreciat, talentul redării atmosferei în care se desfășoară acțiunea. Dincolo de subiectele atrăgătoare, fiecare text are un tâlc aparte la care merită să medităm mai pe îndelete.

Icu Crăciun

Anecdotic, despre lume...

Icu Crăciun își adună în volumul „Nepotul din Italia” (Editura Pim, Iași, 2020) prozele scurte apărute în reviste precum „Vatra”, „Neuma”, „Mișcarea literară”, „Noul Literator” sau „Răsunetul cultural”, precum și în antologia Irinei Petraș - „Istoria cuvintelor - madlenă”, între anii 2018-2010. Scriitorul măierean face din nou dovada faptului că este unul dintre autorii cei mai spornici în momentul de față din județul nostru.

Povestirile adunate în acest volum, scrise într-un ton cumva unitar, indiferent de persoana la care se narează, redau frânturi de lume și de viață din varii perioade. Lucrul care pare să le unească este un acut simț al colocvialului și o oralitate care face textele cu atât mai ușor de citit. Este un stil care se pretează pe proza scurtă, conferindu-le un soi de veridicitate și chiar autenticitate. Ai senzația, parcurgând volumul, că întâmplările redată îți sunt povestite de către cineva. Autorul nu se sfiește să apeleze la resursele vaste ale limbajului regional, utilizându-le frecvent pentru a îmbogăți și a conferi un anume farmec local textelor.

Un alt lucru comun al acestor proze îl constituie simțul umorului. Ascuns sub masca unei impenetrabile narative, descoperim de cele mai multe ori un sarcasm clocotitor, o ironizare acidă a metehnelor și slăbiciunilor omenești. Povestirea în care poate fi sesizat cel mai limpede acest aspect este, fără îndoială, „Stahanovistul”. Inspirat de povestea „tovarășului Stahanov”, personajul-narator privește lumea din perspectiva exemplului oferit de bravul miner. „La noi, grație Eroului Muncii Socialiste, Stahanov, mișcarea de întrecere socialisă în muncă s-a extins în toate sectoarele. Și bine a făcut. Până și milițienii se întrecuau între ei care arestează mai multe persoane de rând, securiștii care recrutează cât mai mulți ciri-

pitori binevoitori, torționarii, pe bună dreptate, căci asta ține de meseria lor, care inventează noi metode de exterminare a deținuților politici, niște burghezi îmbuibăți care au supt toată viața sângele poporului, aducând multe prejudicii republicii.” (p. 66)

Umorul este, după cum se poate observa, la el acasă, în textele lui Icu Crăciun. Putem vorbi chiar de diferite paliere ale ironiei și sarcasmului. Cu toate acestea, faptele relatate, de cele mai multe ori anecdotice, evocă o lume apăsătoare, alienată, ternă. Efectul prozei din care am citat mai sus, nu este unul umoristic, dată fiind lumea la care face tri-

mitere. Mai mult de cât atât, putem constata că aproape de fiecare dată, șăgălniciea auctorială îi corespunde un suspin, cel puțin melancolic, din partea cititorului.

Scriitorul măierean propune în cele o sută de pagini ale cărții un permanent joc între aparență și esență, între ce poate fi observat cu ușurință la suprafață și ceea ce poate fi descoperit la o privire concentrată, atentă. O imagine elocventă în acest sens o constituie fotografiile din „Toată lumea zâmbește”. Nici fiica, nici tatăl nu sunt ceea ce par a fi. Dacă solemnitatea și costumul tatălui ascund degradarea bărbatului vădov căzut în patima alcoolului, zâmbetele și etalarea nurilor fetei de doar cincisprezece ani în fața crucii mamei sale revelă un cu totul alt grad de alienare. „N-ai zice că este minoră și de ț-ar arăta buletinul. Trecută de douăzeci, da. Ține mâna dreaptă pe crucea neagră ca păcura, iar stânga în șold. Poartă niște pantaloni albi, mulați și o bluziță de culoare cărămizie spre ocru deschis, cu mâinile suflecate. Și-a vopsit părul blond pe care și-l ține coc, iar în picioare are niște teniși albi, noi. Precis nu știe ce înseamnă moartea. Și bine face. E tânără, extravagantă, are toată viața înaintea, pozează sexy. N-are rost să stăruie pe această temă.” (pp. 87-88) Proza la care fac referire este, de altfel, una dintre puținele în care tonul grav nu este subminat de vreun demers șăgalnic, de vreo poantă care să detensioneze evenimentul relatat.

Icu Crăciun, ne oferă, prin intermediul acestei cărți, frânturi din lumea de ieri și de azi. Majoritatea subiectelor tratate sunt de actualitate, chiar dacă între timp, lumea s-a mai schimbat. Scris grav, povestirile relevă un acut simț al umorului și al autoironiei, precum și calitățile de povestitor ale autorului.

Vasile Vidican

Premiul „Răsunetul Cultural” la Festivalul Național de Poezie „George Coșbuc” - 2020

Poezii Elena-Ruxandra CÂMPAN

Elena-Ruxandra CÂMPAN s-a născut în 18 iunie 2002. Este elevă în clasa a XII-a la Colegiul Național Liviu Rebreanu, Bistrița, la profilul științele naturii, bilingv și membră, încă din clasa a V-a, a cercului de creație literară Micii Blandieni din cadrul Palatului Copiilor Bistrița, scriind preponderent poezie, având frumoase performanțe lirice. A citit din versurile proprii la Cenaclul „Clepsidra”, Dej și în Cenaclul George Coșbuc, Bistrița, în cadrul întrunirii literare de la Bistroutl Viena Café din Bistrița, în iunie 2019. Recent, la Festivalul Internațional Vox Napocensis, Cluj-Napoca, ediția a XIX-a, a primit Premiul „Emil Isac”. La ediția de anul acesta a Festivalului Național de Poezie „George Coșbuc”, Bistrița, a obținut Premiul Răsunetul Cultural.

Eclipsă eronată

De ce-mi iei vorbele acum,
Printr-o întrebare retorică?
Să le folosești, să mă faci scrum
Cu mintea ta diabolică.
Privesc eclipsa
Fără ochelari de protecție,
Să îmi ard retina,
Să nu mai văd a ta reflexie.
Și tot îți mai caut atenția,
Dar nu o mai găsesc.
Îți înlocuiesc absența
Cu un corp ceresc.
M-am plictisit de prezența ta banală
Și sper că totul a fost doar o descărcare hormonală.

Poza din cutie

Mă întreb dacă am fost
Doar o încercare
Oare?
Sau doar un chip frumos...?

lau poza din cutie
Și o floare.
Mai doare?
Doar când mă gândesc la tine.

Dar nu regret
Nici ce-o să vină
Și de-mi vor cânta în surdină
lelele al lor secret.

Prefer să cred
Că m-ai iubit...
Cât sper să nu mă fi amăgit,
Dar nu pot să te întreb.

Tot ce-mi rămâne acum
E un trecut demult apus
Și scris în stelele de sus...
Să fim despărțiți de drum.

Gata

Buzele îți sunt drepte,
La fel ca un liniar.
Aș vrea să urc pe trepte,
Să fiu păpușar,
Să te fac să surâzi
Măcar o dată,
La fel cum te încrunți

Spre umbra mea deziluzionată.
Treptat, își ia zborul
O luminată cioară...
Eu nu-ți mai țin isonul
Și de-ar fi să doară.

Liniște

Și dacă nu trăim
Să ne vedem fericiți?
Și dacă eu devin
Un moft pe care-l uiți?
Mi-ai lăsat doar o privire
Și două atacuri de panică.
Revine în neștire
O neascunsă frică.
De ar fi să nu mai fiu
Și vocea mea să tacă,
Tot aș mai vrea să știu
Cum ar fi fost dacă.

Mai mult ca prezent

Pulsează sângele venos
Prin valva bicuspidă...
O milisecundă... stop!
Și mă simt insipidă.

Pulsează sânge arterial
Prin firava tulpină...
Prefer un ghiocel anost
Decât o inimă senină.

Sfârșit

Mai luptă încă
De puțin timp robit,
Căci soarele, parcă,
De tranșeu e sorbit.

Și nu mai urcă
Înapoi pe cer,
Rămâne o nălucă
Pentru cei ce pier.

În întunericul
Lăsat stăpân,
Doar zgomotul
Mai este păgân.

Cu ochii la apusul
Demult asfințit,
Devine supusul
Nimicului infinit.

Poezii de Nicola Timar

Nicola TIMAR s-a născut pe 13 decembrie 2005. Este elevă în clasa a IX-a, la Colegiul Național George Coșbuc, Năsăud, profil filologie, fiind membră a cercului literar de la Clubul Copiilor Năsăud încă din clasele mici. A primit mai multe premii literare la concursuri de profil. Dintre performanțele obținute, menționăm că a fost laureată cu Premiul al II-lea la faza națională a Concursului Tinere condeie, în 2019, beneficiind de participarea în Tabăra laureaților tinerilor condeieri, la Călimănești, în vara lui 2019. A citit în Cenaclul George Coșbuc, Bistrița, în prima întrunire online, din aprilie 2020. A publicat poezie în revista Pretexte, Lechința. Recent, la Festivalul Internațional Vox Napocensis, Cluj-Napoca, ediția a XIX-a, a primit Premiul „Valentin Tașcu”. La ediția de anul acesta a Festivalului Național de Poezie „George Coșbuc”, Bistrița, a obținut Premiul Răsunetul Cultural.

Cei ce privesc către stele

Trandafir alb, crescut în nisipuri scufundate
Într-o veșnică galaxie, înrădăcinate
Amintiri, firmături din altă viață,
Scăpate, împrăștiate,
Sclavi, puși de regi, să fie adunate.

Inimi reci, nesimțind,
Bat pierdute,
Fără să atingă creiere.
Care pe-un fior dulce-amar până la frumoa-
sa gură...
Semnale alarmante.

Voi, fii de împărați,
Nu strigoi,
Lăsați buruieni malițioase
Să crească-n sărbătoare
Peste stânci și arbori crescuți de primii oameni

Și-ngrijite de stele, doar Luna se mai uită la ele,
Lăsați morții să vă sape groapa?
Încetați să vă mai treziți în abis,
Căci doar voi, suflete curate, puteți transforma
Pământul în paradis.

Doina lui Februarie

Mi-ai promis galaxii,
Când tu nu-ți puteai lua ochii de la Lună.
Mi-ai făgăduit o grădină cu hortensii,
Iar tu continui să culegi păpădii.
Să mă arunc în brațele nemuririi,
Tot nu aș mai găsi leacul fericirii.

Căci eu pe tine te-am desenat și te-am as-
cuns în poezii
Și ai ales să fugi de mine,
Dar fie ce-o fi...
Ție, fiu de Adam, rupt din inima mea păcătoasă,
Ți-aș fi putut rămâne, pe veci, fata frumoasă.
Să-ți cânt sub tei, ca pe amândoi să ne adoarmă,
Doine de jale demult pierdute.

Mi-ai strecurat în urechi slove ce-au muțit
Când ai plecat.
Cu ce farmece m-ai vrăjit?
M-ai dezarmat și m-ai trimis în război,
Cu merindea risipită și sufletul
Mărunțit între foi.

Paradox

Și-am ajuns să pictez orizonturi
În culorile tale preferate,
Vreau să te aud,

Dar nu-ți mai îngădui șoapte.

Nu vă mai las să mă răscoliți
Tu și iubirea ta neghioabă.
Doar mă transformi într-un paradox occidental,
Dar e vina mea,

Fiindcă sunt mereu oarbă.
Și aștept să vii iar lângă mine,
Să-mi spui vorbe schimbate după context,
Dar nu te mai las
Să-mi îngropi grenade în suflet
Și să-mi caut oasele în grămada ta.

Pe când eram bătrân

Pe când mi-au crescut plete albe
Și-am început să aud fantome,
Am gustat viața
Și-am simțit alte arome.
Cu toiagul după mine,
Am plecat într-o dimineață,
Să cutreier cartierul cel mai apropiat, dar nu
era bine,
Căci vedeam doar copii, mașini și moarte în față.
Și-am ajuns într-un parc îngrămadit între un
stejar și un tei,

Am început să-mi plâng dorul,
Dar atunci au venit ei.
El primul, tânăr, în plină fericire,
Cu ochi umezi și părul de abanos
Și avea niște mâini cufundate-n isterie.
Și picioarele i se plimbau de prisos.
După un timp corpul îi amorți,
Ceea ce îmi oprise hazul,
Dar în calea lui veni
Tot harul.

Veni ea, firavă și albă,
Puteai s-o ridici, s-o culci în palmă,
Cu corpul tremurându-și și capul înălțând din pământ...
Ea se ridică pe vârfuri și-l sărută blând.
Așa erau ei acum – liniștiți,
Puteai spune că acum pot muri fericiți...
Iar ea-i ocrotea obrazul și gâtul deopotrivă,
Așternându-i din nou pe piele
Sărutări sfioase, cântate de iele.

Iar când stelele se iviră
Amândoi se risipiră,
Iar asta e tot ce-mi amintesc deodată
Și așa am plecat, într-un picior, acasă...
Începând să-mi fie dor de ea
Mai mult ca niciodată.

VASILE V. FILIP

O (altă) capodoperă a spațiului românesc cu receptare românească întârziată (I)

Cu mai puțin de un an înaintea dispariției sale fizice, profesorul și scriitorul clujean Marius Tabacu a recuperat pentru cultura românească, în calitate de traducător, o capodoperă ce ne privea îndeaproape (ca spațiu geografic, istorie recentă, profil moral, stil de viață etc), aparținătoare culturii și literaturii de limbă maghiară. Povestea transilvană a lui Miklós Bánffy,

tradusă la noi sub titlul Trilogia transilvană, a apărut succesiv, cu cele trei părți (volume) ale sale, încă din 1934, 1937, respectiv 1940. Dar (ca atâtea alte mari izvodiri artistice ale locului) a dobândit notorietate doar prin traducerea engleză din 1999 (cu mai multe tiraje ulterioare), urmată de tălmăciri în franceză, spaniolă, germană, italiană și olandeză, paralel cu alte câteva reeditări în limba originală, toate însoțite de cronici elogioase, ce păreau mai degrabă "de întâmpinare". Marius Tabacu a adus "la zi", fie și după vreo 20 de ani (în buna tradiție românească – vezi soarta, mult mai rea, a Țiganiadei, dar și a lui Brâncuși etc.) ceea ce contorsionările istorice, ca imense vârtejuri stârnite de scufundarea celor patru mari imperii europene și de apariția mării negre comuniste, trăsese la fund pentru mai bine de jumătatea de secol; la fund unde (dacă nu ne-am aminti periodic despre cultură ca fenomen de continuitate), mari valori artistice riscă să rămână pentru totdeauna. Cartea a apărut la noi în 2019, într-o frumoasă ediție tripartită (însușind 1442 de pagini), sub patronajul Institutului Cultural European, al Asociației harghitene Ergo și al Editurii Tracus Arte din București, cu un substanțial cuvânt-înainte (intitulat Unde a pierit frumusețea) de Marta Petreu și cu un studiu introductiv, dublat în final de un indice-glosar, de Lucian Nastasă-Kovács.

Literatura română oferise lumii o imagine parțială a vieții veridice din Transilvania mai ales prin Liviu Rebreanu (aplecând mai întâi asupra satului nordic, someșean, asupra țăranelor de aici și a problemei sale fundamentale, pământul), prin Ioan Slavici (care adusesse lumea incipient burgeză și capitalistă - multiethnică, inclusiv cu componenta ei săsească - a târgurilor din zona de Vest) și - fatal fragmentar - prin Pavel Dan, care revenise cu forță și har, în limitele scurtei perioade creative de care a avut parte, la satul și țărana român, de astă dată din zona Câmpiei Transilvanice. Lipsea însă, pentru conturarea întregului, imaginea vârfului piramidei sociale, respectiv viața nobilimii transilvanice, rurale și citadine, de etnie preponderent maghiară, așa cum a consacrat-o realitatea istorică (bună sau rea).

Suplește cu asupra de măsură acest aspect romanul-fluviu al lui Miklós Bánffy, conte (grof, dar traducătorul a evitat încărcătura peiorativă a cuvântului, acumulată istoric, în limbajul popular din Ardeal) de Losoncz, om politic (deputat și ministru maghiar) și artist dăruit (scriitor și grafician), legat prin naștere (Cluj, 30.12.1873) și moarte (Budapesta, 05.06.1950), dar mai ales prin viața și iubirea pătimașă, oglindită și în

roman (datat la final Bonțida, 20 mai 1940), de acest pământ.

Titlurile și mottourile celor trei volume sunt în mod declarat de extracție veterotestamentară (Daniel, 5, 25-28), reluând o celebră sentință divină – "Mane, Techel, Fares", adică, în românește, "Numărați", "Cumpăniți" (sau "Cântăriți"), "Răzlețiți" (sau "Împărțiți") – sentință prin care Dumnezeu pedepsește, în trei pași, excesele și depravarea împăratului Baltazar și a lumii sale (cuvinte apărute pe zidul palatului imperial). Lumea biblică a lui Baltazar este, în roman, lumea Imperiului Austro-Ungar, a nobilimii transilvanice îndeosebi, din cei zece ani care preced izbucnirea Primului Război Mondial (1904 – 1914), găsită vinovată de noul Daniel (protagonistul Bálint Abády, alter ego al autorului) și condamnată de destinul istoric (cu conotații de fatuum) la "răzlețire", "împărțire" - dispariție.

Din acest punct de vedere, romanul lui Miklós Bánffy completează cu realități familiare nouă o prestigioasă galerie universală (L. Tolstoi, Război și pace, Anna Karenina, Th. Mann, Casa Buddenbrook, G. T. di

Astfel încât, ceea ce spunea G. Ibrăileanu despre romanele lui Tolstoi, în care "intri ca într-o țară", se reactualizează aici și pentru noi, locuitorii acestei părți de lume.

Primul plan al narațiunii articulează povestea unei romantice, deși mature, iubiri (dintre protagonist și Adriene Milóth, căsătorită Uzdy), iubire neîmplinită matrimonial, deși piedicile social-concrete dispar pe rând: intransigenta Rósa Abády, mama lui Bálint, moare, soțul satanic al Adrienei înnebunește, apoi moare și el, Klémi, fiica Adrienei, este educată într-o pensie elvețiană, unde se îmbolnăvește însă de tuberculoză, ceea ce va constitui motivul ultim de refuz, din partea Adrienei, al căsătoriei cu Bálint. Atitudinea acestei femei dă romanului o dimensiune mitico-tragică, ea stând sub semnul seriei Diana-Artemis-Bedis, patroane divine ale iubirii și vieții sălbatice, care cunoaște fertilitatea și maternitatea, dar nu și dragostea și căsătoria; în care virginitatea și maternitatea, paradoxal, coexistă. (Invocarea Dianei se face și explicit, în câteva scene, precum cea a scaldei femeii în vâltoarea unui

râu de munte.) Ca și cerboanca contemplată de Bálint, într-o scenă pseudo-vânătoarească, Adriene își provoacă mereu partenerul, dar mereu îi scapă și se îndepărtează, dând relației dimensiunea unei idealități intangibile. (Contemporanii lui Miklós Bánffy au identificat-o în persoana contesei clujence Szilvássy Karola, căsătorită Bornemissza, care își primea anual cercul de prieteni artiști din jurul revistei Erdélyi Helikon, din care făcea parte și autorul, în castelul de la Marosvécs-Brâncovenesti MŞ. Un jurnal al Karolei Bornemissza a fost descoperit în podul unui vechi imobil clujean, la sfârșitul anilor '80, după aproape patru decenii de la moartea, în 1948, a modelului eroinei lui Miklós Bánffy. Jurnalul se află azi în arhiva Bisericii Reformate de pe strada Mihail Kogălniceanu, fostă Farkas utca, cf. lui Lucian Nastasă-Kovács.)

Spațial, tribulațiile personajelor din acest plan se desfășoară în principal în trei locuri: Dienesți (numele fictiv al satului și proprietății familiei autorului de la Bonțida, în echivalarea româniată a numelui maghiar Denestornya, Denes-Dionisie fiind întâiul strămoș transilvănean al familiei), Cluj și Budapesta; dar se întinde în mai tot spațiul transilvan (Târgu Mureș, Ciuc, Gherla, Reghin, Huedin, fictiva Lelița etc.), dar și în exteriorul acestuia, spre Abbazia, Monte Carlo, Veneția și - mai ales - "Olimpul" Europei centrale de atunci - Viena (din perspectiva căreia Ardealul nu e doar "o provincie de rang inferior", un fel de colonie, ci și un loc îndepărtat și sălbatic, receptat conform unei grile semidocte foarte asemănătoare celei actuale, ce formează spațiul pseudo-mitului Dracula).

Lampedusa, Ghepardul, R. Musil, Omul fără însușiri, C. Stere, În preajma revoluției, D. Zamfirescu, Ciclu Comăneștenilor, P. Dumitriu, Cronică de familie, etc.), de opere ce surprind strălucirea mai mult sau mai puțin morbidă a unui crepuscul, de familie, clasă socială sau stat care depășește "stadiul etic" (cf. S. Kierkegaard), al muncii tenace și al acumulării, dar și al meritoriei oblăduiri paterne a celor subordonați (conform cunoscutului dicton francez referitor la noblețea care obligă), trecând spre "stadiul estetic" (ibidem), al rafinamentului devitalizat, artistic, dar și social, alunecând uneori spre dezmăț și perversitate.

Așa că narațiunea este - cum observă Marta Petreu - "o înșiruire fabuloasă de baluri, serbări de binefacere, dueluri, mari vânători cu câini și hăitași, mese grandioase, sărbătoriri, curse de cai, dineuri cu zi fixă, dansuri și jocuri de noroc la cazinou"; s-ar mai putea adăuga spectacolele publice nocturne (de tip serenadă), sau cele rural-diurne (de tipul procesului public al butoiașului de palincă), ca și o serie aferentă de povești de iubire și despărțire, de rapacitate, înșelăciune și suferință socială, de lupte politice obtuz-sterile, care - luate împreună - implică o galerie aproape infinită de personaje episodice, din mai toate mediile sociale, multe cu numele lor adevărate și - fără excepție - cu modele recognoscibile în realitatea vremii. (Alexandru Vaida-Voevod, colegul de parlament budapestan al autorului, susține, într-un jurnal de lectură, că "nu este un singur personaj în întreaga operă care să nu redea o figură reală, caracteristică ardeleană".)

Redacția:

Fondator: Andrei Moldovan

Redactor șef: Menuț Maximilian

Redactori: Icu Crăciun, Vasile Vidican

Prezentare grafică: Maxim Dumitraș

Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu

Adresa: str. Bistricioarei nr. 6, Bistrița -

jud. Bistrița-Năsăud;

email: rasunetul@rasunetul.ro